

Getuigen in het Nederlands strafproces

TESSA GOMBEER*

M.J. Alink, P.D.J. van Zeben, Wolf Legal Publishers, Nijmegen, 2006, xiii, 205p.

M.J. Alink was juridisch medewerker van het ressortsparket van Amsterdam en is momenteel actief als wetgevingsjurist bij het Nederlands ministerie van justitie. P.D.J. van Zeben is advocaat-generaal bij het gerechtshof van Amsterdam. De auteurs richten een dankwoord aan E. Myjer, voormalig hoofd van het ressortsparket van Amsterdam en momenteel werkzaam als rechter bij het Europees hof voor de rechten van de mens (EHRM), die hen aanmoedigde om aan het onderwerp 'getuigen in strafzaken' een OM-Cahier te wijden (ondertussen in vierde druk) en om dezelfde tekst ook in boekvorm te laten publiceren.

Getuigenverklaringen vertolken een belangrijke rol in het strafproces. Het recht van de verdachte om getuigen *à charge* en *à décharge* te (doen) ondervragen vormt een specifieke factor van het recht op een eerlijk proces, waarvan de eerbiediging bewaakt wordt door het EHRM. De samenhang van het ondervragingsrecht met het beginsel van het eerlijk proces vormt als het ware de rode draad doorheen dit werk.

Getuigen in het Nederlands strafproces is geschreven door en voor de rechtspracticus en biedt een overzicht van de Nederlandse regelgeving en van de jurisprudentie van de Hoge Raad en het EHRM. Het werk moet worden ingedeeld in twee luiken.

In een eerste luik worden de algemene leerstukken over de getuigenproblematiek nader toegelicht. Het gaat hierbij om te beginnen om het in artikel 6, 3°, (d) EVRM neergelegde recht om getuigen te (doen) ondervragen. In het tweede hoofdstuk wordt de Nederlandse regelgeving over het oproepen van getuigen en deskundigen grondig geanalyseerd. Compenserende maatregelen en *counterbalancing procedures*, gedefinieerd als procedurele maatregelen die ervoor zorgen dat het niet ondervragen van getuigen of minder verregaande inbreuken op het ondervragingsrecht geen consequenties hebben voor de mogelijkheid in het vooronderzoek afgelegde verklaringen als bewijsmiddel aan te wenden, komen aan bod in het derde, respectievelijk vierde, hoofdstuk. Er wordt aandacht ingeruimd voor verschillende illustraties van *counterbalancing procedures*. Het vijfde hoofdstuk behandelt het steunbewijs. Er wordt stilgestaan bij de vraag of verklaringen van getuigen, die de verdediging in geen enkele procedurefase heeft kunnen (doen) ondervragen, het enige of beslissende bewijsmiddel in de strafzaak mogen zijn om tot een veroordeling te komen. In het zesde en zevende hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de rol van justitie (waken over het effectueren van het ondervragingsrecht of een adequate compensatie ervan) en de verdediging (het adequaat gebruik maken van het ondervragingsrecht), respectievelijk het samenspel van verdediging, compenserende maatregelen en steunbewijs. De onderlinge wisselwerking tussen deze drie laatst genoemde factoren wordt geschetst aan de hand van de

* Assistente Vakgroep Strafrecht & Criminologie, UGent

positie van minderjarige slachtoffers van zedendelicten in het strafproces. In het daaropvolgende hoofdstuk wordt het noodzakelijk getuigenverhoor behandeld. Verschillende situaties, zoals het ontbreken van voldoende steunbewijs, worden onderscheiden waarbij de noodzaak om een getuige te (doen) ondervragen, wordt geanalyseerd. In het negende hoofdstuk, hetgeen kan beschouwd worden als sluitstuk van het eerste en algemene luik, wordt ingegaan op de rechten en plichten van de getuige in het strafproces.

De auteurs opteren vervolgens voor een aparte bespreking van een catalogoog aan diverse getuigen: 1° rechtmatigheidsgetuigen (getuigen van wie de verklaring niet strekt tot bewijs van het ten laste gelegde feit, maar bijdraagt tot een oordeel over de rechtmatigheid van de bewijsverkrijging), 2° bij een andere rechter dan de zittingsrechter(s) gehoorde getuigen, 3° op afstand (door middel van videoconferentie) gehoorde getuigen, 4° anonieme getuigen, 5° afgeschermd getuigen (getuigen die niet in het openbaar worden gehoord), 6° getuigen aan wie toezeggingen (in verband met strafvermindering of strafrechtelijke vervolging) zijn gedaan, 7° informanten als getuigen, 8° opsporingsambtenaren als getuigen, 9° officieren van justitie als getuigen, 10° slachtoffers als getuigen, 11° minderjarigen als getuigen, 12° niet-Nederlandse getuigen, 13° deskundigen, 14° (familiaal en functioneel) verschoningsgerechtigde getuigen, 15° getuigen in ontnemingszaken, 16° herkende getuigen (getuigen die een verdachte herkennen na foto-, video-, of oslo-confrontatie), 17° getuigen onder (forensische) hypnose, 18° getuigen in de procedure tot herziening van gerechtelijke uitspraken en 19° getuigen in de uitleverings- en overleveringsprocedure.

De optie voor een dergelijk specifiek tweede luik resulteert soms in herhalingen, hetgeen door de auteurs zelf ruiterlijk wordt toegegeven. Deze afzonderlijke bespreking van de positie van de verschillende getuigen in het Nederlandse strafproces draagt echter zelfs bij tot het gebruiksgemak van het werk: wie worstelt met concrete vragen over, bijvoorbeeld, de minderjarige getuige, kan ermee volstaan het hoofdstuk met de gelijknamige titel ter hand te nemen (HOOFDSTUK XX.), aangezien de algemene leerstukken, waar nodig, op de thematiek van de minderjarige getuige worden toegepast (vb. *counterbalancing procedures*), en, waar nodig, kruisverwijzingen worden opgenomen (vb. verwijzing naar HOOFDSTUK V. en VII.).

De auteurs schuwen geen actuele themata, waarvan getuige de aandacht die zij schenken aan de in 2005 aan het Nederlandse Wetboek van Strafvordering aangebrachte wijzigingen en aanvullingen over het ondervragen van getuigen. De in 2005 in werking getreden Wet in verband met het horen van getuigen wordt geduid als een barrière tegen het nodeloos (herhalen van het) horen van getuigen ter zitting door middel van het invoeren van wettelijke beperkingen voor het inroepen van het criterium van het verdedigingsbelang, vooral in graad van beroep (HOOFDSTUK II.1, II.4.4, II.5, VIII.6). De eveneens in 2005 in werking getreden Wet tot invoering van een spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden verleent hen volgens ALINK en VAN ZEBEN een stem in het strafproces, aangezien zij gegevens kunnen verstrekken over de gevolgen van het ten laste gelegde feit (HOOFDSTUK VIII.2, XIX.3). Ook telehoren (formeel wettelijke term videoconferentie), het op afstand horen van getuigen door tussenkomst van audiovisuele apparatuur, mogelijk gemaakt door een wet van 2005, komt aan bod (HOOFDSTUK XII.). Tevens wordt de in 2006 in werking getreden Wet toezeggingen aan getuigen in strafzaken en Wet strafbaarstelling van het niet afleggen van een toegezegde

getuigenverklaring belicht (HOOFDSTUK XV.). Het Wetsontwerp afgeschermd getuigen (op het ogenblik van het schrijven van het werk aanhangig bij de Eerste Kamer) wordt ook behandeld (HOOFDSTUK II.4.3, XIV.). Een analyse van recente arresten van de Hoge Raad en het EHRM (Scheper vs. Nederland, EHRM 5 april 2005, Eskelinen vs. Finland, EHRM 14 juni 2005, Pupino vs. Italië, EHRM 16 juni 2005, Mild & Virtanen vs. Finland, EHRM 26 juli 2005, Bocos-Cuesta vs. Nederland, EHRM 10 november 2005) ontbreekt evenmin.

Dit werk levert een leesbaar en overzichtelijk actueel beeld van de Nederlandse regelgeving en rechtspraak van de Hoge Raad, gebaseerd op een heldere indeling. Het behandelt weliswaar de getuigen in het Nederlandse strafproces, maar is gelet op de studie van de rechtspraak van het EHRM zeer interessant voor de Belgische jurist. Los van deze overweging is het werk een must voor lezers die inzicht wensen in het Nederlandse getuigenlandschap, dat immers op minutieuze wijze in kaart wordt gebracht door de auteurs.